

48-ТЕ ЗАКОНА НА ВЛАСТТА

THE 48 LAWS OF POWER

© Robert Greene, 1998

© Стамен Стойчев, Диана Кутева, *превод от английски*

© Деница Трифонова, *дизайнер на корицата*

© Сиела Норма АД

София 2020

ISBN: 978-954-28-3142-6

РОБЪРТ ГРИЙН

48^{ТЕ}

ЗАКОНА НА
ВЛАСТТА

АКО ИСКАТЕ ДА СТЕ
ГЕРОЯТ НА ИСТОРИЯТА

СЪДЪРЖАНИЕ

УВОД.....	9
<i>Закон №1. НИКОГА НЕ ЗАСЕНЧВАЙТЕ ВИСШЕСТОЯЩИТЕ.....</i>	21
<i>Закон №2. НИКОГА НЕ СЕ ДОВЕРЯВАЙТЕ ПРЕКАЛЕНО МНОГО НА ПРИЯТЕЛИТЕ СИ. НАУЧЕТЕ СЕ ДА ИЗПОЛЗВАТЕ ВРАГОВЕТЕ СИ.....</i>	31
<i>Закон №3. ПРИКРИВАЙТЕ ПЛАНОВЕТЕ СИ КОЛКОТО Е ВЪЗМОЖНО ПО-СТАРАТЕЛНО .....</i>	45
<i>Закон №4. СПОДЕЛЯЙТЕ КОЛКОТО Е ВЪЗМОЖНО ПО-МАЛКО.....</i>	68
<i>Закон №5. ОТ РЕПУТАЦИЯТА ВИ ЗАВИСИ ТОЛКОВА МНОГО – ПАЗЕТЕ Я С ЦЕНАТА НА ЖИВОТА СИ .....</i>	77
<i>Закон №6. НА ВСЯКА ЦЕНА ТРЯБВА ДА СЕ СТРЕМИТЕ ДА ПРИВЛИЧАТЕ ВНИМАНИЕТО НА СИЛНИТЕ НА ДЕНЯ.....</i>	89
<i>Закон №7. ОСТАВЕТЕ ДРУГИТЕ ДА РАБОТЯТ ЗА ВАС, НО НЕ ЗАБРАВЯЙТЕ СВОЯ ДЯЛ ОТ ПЕЧАЛБАТА.....</i>	108
<i>Закон №8. ПРИНУЖДАВАЙТЕ ДРУГИТЕ ДА ИЗПЪЛНЯВАТ ВАШИТЕ ЖЕЛАНИЯ. ЗА ЦЕЛТА, АКО СЕ НАЛАГА, МОЖЕТЕ ДА ИМ ЗАЛОЖИТЕ ЩЕДРА ПРИМАМКА .....</i>	117
<i>Закон №9. ЩЕ СПЕЧЕЛИТЕ ЕДИНСТВЕНО ЧРЕЗ РЕШИТЕЛНИ ДЕЙСТВИЯ. САМО ВАШИТЕ АРГУМЕНТИ НЕ СА ДОСТАТЪЧНИ, ЗА ДА ИЗТРЪГНЕТЕ ПОБЕДАТА.....</i>	127
<i>Закон №10. ПРОВАЛИТЕ МОГАТ ДА БЪДАТ ЗАРАЗИТЕЛНИ – ИЗБЯГВАЙТЕ НЕУДАЧНИЦИТЕ.....</i>	138
<i>Закон №11. НАУЧЕТЕ СЕ ДА ПРЕВРЪЩАТЕ ХОРАТА ОКОЛО ВАС В ПОКОРНИ СЪЗДАНИЯ, ЗАВИСЕЩИ ОТ ВАШАТА ВОЛЯ.....</i>	148
<i>Закон №12. БЪДЕТЕ ИЗБИРАТЕЛНО ЧЕСТЕН И ЩЕДЪР, ЗА ДА ОБЕЗОРЪЖИТЕ ЖЕРТВЕТЕ СИ.....</i>	159
<i>Закон №13. КОГАТО МОЛИТЕ ЗА ПОМОЩ, ТРЯБВА ДА РАЗЧИТАТЕ НА СЕБЕЛЮБИЕТО НА ДРУГИТЕ, А НЕ НА ТЯХНОТО БЛАГОРОДСТВО ИЛИ БЕЗКОРИСТНОСТ .....</i>	168
<i>Закон №14. ДРЪЖТЕ СЕ КАТО ПРИЯТЕЛ, ДЕЙСТВАЙТЕ КАТО ШПИОНИН.....</i>	178

<i>Закон №15. УНИЩОЖАВАЙТЕ БЕЗМИЛОСТНО ВРАГОВЕТЕ СИ!</i>	186
<i>Закон №16. ИЗПОЛЗВАЙТЕ ДНИТЕ, КОГАТО СТЕ ДАЛЕЧ ОТ СЦЕНАТА НА СЪБИТИЯТА, ЗА ДА ИЗГЛЕЖДАТЕ ПОЧТЕН И ДОСТОЕН ЗА УВАЖЕНИЕ</i>	199
<i>Закон №17. ДРЪЖТЕ ДРУГИТЕ В СЪСТОЯНИЕ НА НАПРЕЖЕНИЕ, НЕИЗВЕСТНОСТ, ТРЕВОЖНОСТ. СЪЗДАВАЙТЕ АТМОСФЕРА НА НЕСИГУРНОСТ</i>	211
<i>Закон №18. НЕ СЕ ОГРАЖДАЙТЕ С КРЕПОСТНИ СТЕНИ – ВСЯКА ИЗОЛАЦИЯ КРИЕ МНОГО ОПАСНОСТИ</i>	223
<i>Закон №19. ВИНАГИ ТРЯБВА ДА ЗНАЕТЕ С КОГО СИ ИМАТЕ РАБОТА – В ПРОТИВЕН СЛУЧАЙ МОЖЕ ДА ОБИДИТЕ НАПЪЛНО НЕВИНЕН ЧОВЕК</i>	237
<i>Закон №20. НИКОМУ НЕ СЕ ПОДЧИНЯВАЙТЕ!</i>	251
<i>Закон №21. ПРЕСТРУВАЙТЕ СЕ НА НАИВЕН, ЗА ДА УЛОВИТЕ В МРЕЖИТЕ СИ ДРУГИ НАИВНИЦИ. ПРЕДСТАВЯЙТЕ СЕ ЗА ПОГЛУПАВ, ОТКОЛКОТО СТЕ ВСЪЩНОСТ</i>	271
<i>Закон №22. ИЗПОЛЗВАЙТЕ ТАКТИЧЕСКИТЕ ОТСТЪПЛЕНИЯ. ПРЕВРЪЩАЙТЕ СОБСТВЕНАТА СИ СЛАБОСТ В СРЕДСТВО ЗА УКРЕПВАНЕ НА ВЛАСТТА СИ</i>	282
<i>Закон №23. КОНЦЕНТРИРАЙТЕ СИЛИТЕ СИ</i>	294
<i>Закон №24. ТРЯБВА ДА УМЕЕТЕ ДА ИГРАЕТЕ РОЛЯТА НА БЕЗУПРЕЧЕН ПРИДВОРЕН</i>	305
<i>Закон №25. НАУЧЕТЕ СЕ ДА СЕ ПРЕСТРУВАТЕ, ДА СЕ ПРЕДСТАВЯТЕ В НОВА СВЕТИЛНА</i>	327
<i>Закон №26. НЕ СИ ЦАПАЙТЕ РЪЦЕТЕ С МРЪСНИ ДЕЛА</i>	339
<i>Закон №27. ИЗПОЛЗВАЙТЕ СКЛОННОСТТА НА ХОРАТА ДА СИ СЪЗДАВАТ КУМИРИ</i>	364
<i>Закон №28. СМЕЛО СЕ ХВЪРЛЯЙТЕ В БИТКАТА!</i>	388
<i>Закон №29. ПЛАНИРАЙТЕ ВСИЧКО ОТ НАЧАЛОТО ДО САМИЯ ФИНАЛ</i>	406
<i>Закон №30. ОПИТВАЙТЕ СЕ ДА ПРЕДСТАВЯТЕ СЪБИТИЯТА ТАКА, СЯКАШ ПОСТИГАТЕ ВСИЧКО БЕЗ ОСОБЕНИ УСИЛИЯ</i>	421
<i>Закон №31. ДРЪЖТЕ ПОД КОНТРОЛ ВСИЧКИ ВЪЗМОЖНИ ВАРИАНТИ В СЦЕНАРИЯ. ОСТАВЕТЕ ДРУГИТЕ ДА ИГРАЯТ С КАРТИТЕ, КОИТО ВИЕ СТЕ ИМ РАЗДАЛИ</i>	436

<i>Закон №32.</i> СВИРЕТЕ НА ТЪНКИТЕ СТРУНИ НА ФАНТАЗИЯТА И БЛЯНОВЕТЕ НА ВСЕКИ, КОЙТО ВИ ЗАОБИКАЛЯ	451
<i>Закон №33.</i> ТРЯБВА ДА УМЕЕТЕ ДА РАЗКРИВАТЕ СЛАБОТО МЯСТО НА ВСЕКИ ОТ ОКОЛНИТЕ	466
<i>Закон №34.</i> БЪДЕТЕ ЦАРСТВЕН, МАКАР И ПО СВОЕМУ. ДРЪЖТЕ СЕ КАТО ВЛАДЕТЕЛ, ЗА ДА СЕ ОТНАСЯТ ОСТАНАЛИТЕ КЪМ ВАС КАТО КЪМ ИСТИНСКИ МОНАРХ.....	490
<i>Закон №35.</i> УСЪВЪРШЕНСТВАЙТЕ ИЗКУСТВОТО ДА ПОДБИРАТЕ НАЙ-ПОДХОДЯЩИЯ МОМЕНТ ЗА НАЧАЛОТО НА ВСЯКА СЛЕДВАЩА ФАЗА ОТ ПЛАНА.....	505
<i>Закон №36.</i> ПРЕЗИРАЙТЕ ТОВА, КОЕТО НЕ МОЖЕТЕ ДА ПРИТЕЖАВАТЕ. НАЙ-ДОБРОТО ОТМЪЩЕНИЕ СПРЯМО НЯКОГО Е ДА ГО ПРЕНЕБРЕГВАТЕ НАПЪЛНО.....	521
<i>Закон №37.</i> ТРЯБВА ДА УМЕЕТЕ ДА ОРГАНИЗИРАТЕ БЛЯСКАВИ ЗРЕЛИЩА.....	538
<i>Закон №38.</i> МИСЛЕТЕ КАКВОТО СИ ИСКАТЕ, НО СЕ ДРЪЖТЕ КАТО ОСТАНАЛИТЕ	552
<i>Закон №39.</i> НАЙ-ЛЕСНО СЕ ЛОВИ РИБА В МЪТНА ВОДА.....	566
<i>Закон №40.</i> БЪДЕТЕ НАЩРЕК, КОГАТО ВИ ПОДНАСЯТ ПОДАРЪЦИ. НЕ ПРИЕМАЙТЕ ПОКАНИ ЗА БЕЗПЛАТНИ УГОЩЕНИЯ	580
<i>Закон №41.</i> ВНИМАВАЙТЕ МНОГО, АКО СЕ ОПИТВАТЕ ДА ПОДРАЖАВАТЕ НА ВЕЛИКИ ЛИЧНОСТИ. ИЗБЯГВАЙТЕ ЗАДАЧИТЕ, КОИТО ЯВНО НЕ СА ПО СИЛИТЕ ВИ.....	610
<i>Закон №42.</i> ПОВАЛЕТЕ ОВЧАРЯ И СТАДОТО ЩЕ СЕ РАЗБЯГА	629
<i>Закон №43.</i> ТРЯБВА ДА УМЕЕТЕ ДА ОКАЗВАТЕ НЕОТРАЗИМО ВЪЗДЕЙСТВИЕ ВЪРХУ УМОВЕТЕ И СЪРЦАТА НА ХОРАТА.....	644
<i>Закон №44.</i> ЕФЕКТЪТ НА ОГЛЕДАЛОТО – БЕЗПОГРЕШНО СРЕДСТВО ЗА ОБЕЗОРЪЖАВАНЕ И ЗА ДРАЗНЕНЕ НА ВРАГОВЕТЕ	660
<i>Закон №45.</i> НИКОГА НЕ ОТРИЧАЙТЕ НЕОБХОДИМОСТТА ОТ ПРОМЕНИ, АЛА И НИКОГА НЕ СЕ СТРЕМЕТЕ КЪМ ПРЕКАЛЕНО РЕЗКИ ПРОМЕНИ	689
<i>Закон №46.</i> НИКОГА НЕ БИВА ДА ИЗГЛЕЖДАТЕ НАПЪЛНО БЕЗПОГРЕШНИ	705

*Закон №47. НЕ ПРЕКАЛЯВАЙТЕ СЪС СТРЕМЕЖА ДА ПОБЕДИТЕ
НА ВСЯКА ЦЕНА. ТРЯБВА ДА ЗНАЕТЕ ДОКЪДЕ ДА
ОГРАНИЧАВАТЕ СТРЕМЕЖИТЕ СИ 727*

*Закон №48. ВИНАГИ ТРЯБВА ДА СЕ ПРИСПОСОБЯВАТЕ
КЪМ ПРОМЕНИТЕ.....743*

АЗБУЧЕН УКАЗАТЕЛ 767

БИБЛИОГРАФИЯ.....781

УВОД

Усещането, че не притежаваме власт върху хората и събитията, в повечето случаи е непоносимо терзание за нас, а когато сме безпомощни, ние се чувстваваме нещастни. Никой не е съгласен да се примири с по-малък дял от властта. Всеки иска още и още. Но в днешния свят е опасно да демонстрирате, че жадувате за много власт, че сте обладан от жажда за господство над съдбите на другите. Затова трябва да се преструваме – интелигентно, макар всъщност да си оставаме лукави, да се показваме като демократично настроени личности, докато в действителност това наше поведение е напълно неискрено.

Тази игра на непрекъснато дублиране на ценностите много наподобява на една стара, далеч по-динамична игра, разигравана в някогашните аристократични кръгове. Историята на човечеството е изпъстрена с описания на дворцови интриги, които неизменно са се разигравали около централната личност, притежаваща върховната власт – независимо дали става дума за крал или кралица, император или идеен водач. Царедворците, с каквито е пълен всеки кралски двор, винаги са се намидали в доста деликатно положение. Те са били задължени да служат на господарите си, но ако прекаляват с умилкването си около тях, другите придворни веднага ще надушат това и ще се съюзят срещу престаравашите се особи. Затова всички опити за спечелване на благоволенieto на господаря трябва да бъдат извънредно грижливо прикривани. Но дори и на най-опитните придворни – изпечени майстори в изкуството за маскиране на истинските си намерения – се налага да се отбраняват срещу попълзновенията на останалите царедворци, които във всеки момент са готови да ги изтласкат най-безцеремонно от сцената.

Междувременно се предполага, че във всеки кралски двор е събран елитът на нацията, каймакът на цивилизацията, цветът на благородническите съсловия. Всякакви насилствени и неприкрити опити за завоюване на повече власт се посрещат с яростно неодобрение. Именно това е дилемата, пред която е бил изправян всеки придворен – как да изглежда като безупречен пример за подражание във всяко отношение и как в същото време да укрива истинските си намерения. Тоест как да успее най-подлю да надхитри враговете си. С течение на времето един умен придворен се научава да замаскира всеки свой ход – ако примерно е решил да нанесе на съперника си удар с нож в гърба, той ще го стори с ръка, облечена в кадифена ръкавица, с най-милата усмивка на лице то си. Вместо да прибегва до насилие или открито предателство, опитният придворен ще използва далеч по-завоалирани методи като съблазняване, очарование или някаква друга подмолна тактика. При това винаги трябва да се планират няколко хода напред. Животът в кралските покои е бил една безкрайна игра, изискваща непрекъсната бдителност и

„Няма съмнение, че кралският двор трябва да служи като образец за благонравие и безупречни светски маниери – в противен случай той ще се превърне в арена на кървави схватки, мъчения и духовна пустош. Тези, които сега ви се усмихват сърдечно и ви посрещат с отворени обятия, с готовност биха се нахвърлили срещу вас с извадени кинжали, ако това е разрешено от неписаните наръчници за добри маниери.“

ЛОРД ЧЕСТЪР-ФИЙЛД (1694–1773 г.)

„Няма нищо странно в това, че агнетата никак не обичат вълците, но това не е достатъчно основание да ненавиждаме вълците само защото отвличат агнетата. Агнетата имат навика да си шепнат помежду си: „Тези вълци са дяволски изчадия, само че това не ни дава правото да твърдим, че всичко живо, което не е вълк, е добро създаение само по

сериозни умения за тактическо мислене. Всъщност това е война също като истинската, само че водена с по-цивилизовани средства.

Днес ние сме изправени пред своеобразен парадокс, доста силно напомнящ за проблемите, с които в миналото се сблъскваха придворните – всичко трябва да изглежда цивилизовано, благоприлично, демократично и обаятелно. Но ако се придържате прекалено строго към правилата на морала и благоприличието, ако ги вземате съвсем насериозно, ще бъдете сразен от тези, които не са чак толкова глупави. Както е писал Николо Макиавели – прочутият мислител, дипломат и кралски куриер от Ренесанса: „Всеки, който се опитва да бъде винаги добър, честен и благороден, непрекъснато е заплашван да бъде смазан от съперниците си, повечето от които никога не са били честни и справедливи.“ Членовете на дворцовите свити смятат себе си за олицетворение на съвършенството, макар под благовидните им лица да се спотайват черни страсти – завист, алчност, похот, омраза – кипяща и съскаща. Нашият днешен свят също си въобразява, че е олицетворение на съвършенството, но в душите ни тлеят същите грозни емоции и смутове, както е било, откакто свят светува. Играта и нейните правила са си останали същите. Външно сте длъжен да се показвате, че уважавате ценностите, но вътрешно – освен ако не сте глупак – бързо ще овладеете тайните на лицемерното поведение и ще вършите всъщност това, което е препоръчвал Наполеон: „Крийте желязната си ръка в кадифена ръкавица!“ Ако се научите да се изразявате иносказателно подобно на дворцовите благородници от Средновековието, ако умеете да съблазнявате и очаровате, ласкаете и заблуждавате, рано или късно ще се доберете до върховете на властта. Ще можете да принуждавате хората да се съобразяват с вашите желания, при това те няма да съзнават какво всъщност вършат. А щом няма да проумяват тази горчива за тях истина, никога няма да се опгълчат срещу вас.

За някои хора понятието за съзнателно разиграване на сложни игри в процеса на придобиването на властта може да изглежда пъклено дело, абсолютно неприемливо за обществото, някакво отблъскващо

наследство от миналото. Такива личности искрено вярват, че могат да останат незасегнати от правилата на играта, стига да съумеят да се дистанцират от всичко, свързано с властта. С такива индивиди винаги трябва да сте нащрек, защото се отличават с тази особеност, че на практика именно те се оказват най-разпалените играчи в надпреварата към върховната власт. Те използват стратегии, недвусмислено разкриващи манипулациите, които такива личности обожават до прехласване. И, разбира се, не забравят да изтъкват, че сред най-ценните им морални добродетели са именно отдалечеността им от властта, поради което били извънредно слаби и лесно уязвими. Само че забравят нещо много просто, ала твърде съществено – ако някой индивид наистина е лишен от власт и в същото време не таи амбиции да се сдобие с колкото е възможно повече власт, той няма да изтъква това, за да печели симпатиите на обществото. Да се демонстрира публично липсата на всякаква власт всъщност е доста печеливша стратегия, подмолна и удобна за замаскиране – вижте Закон 22: „Използвайте тактическите отстъпления. Превръщайте слабостта си в средство за укрепване на личната ви власт.“

Друга стратегия за привидно неопитните, т.е. за лицемерните играчи, е да се настоява за равенство във всичко. Всички да бъдат третирани еднакво, независимо от положението и влиянието им в обществото. Но за да се отървете от подозренията, че тайно се домогвате към властта, трябва да се справите със следния проблем – така или иначе сред хората винаги ще има по-способни и по-некадърни индивиди. Да се третират всички еднакво, ще означава да се игнорират различията между членовете на обществото, да се поощряват по-неспособните, а по-надарените да бъдат стъпквани. Отново трябва да се повтори, че мнозина от тези, които отстояват тази идея, всъщност са обладани от необуздана мания за върховна, абсолютна власт и тайно жадуват да преразпределят възнагражденията на всички хора, при това по начин, който те самолично ще определят.

Но има и друг начин за избягване на прякото намесване в борбите за власт, при който ще ви бъде гарантирано, че пак ще изглеждате честен и откровен в очите на околните. Нали едно от най-важните правила в играта, чиято цел е придобиване на повече власт, е да бъдете колкото

себе си. “Това мнение по същество не е погрешно, макар че вълците биха били отвърнали насмешливо: „Всъщност ние нямаме нищо против тези добродушни агнета. Нали на този свят няма нищо по-вкусно от едно крехко агне...”“

ФРИДРИХ НИЦШЕ
(1844–1900 г.)

„С хората можете да се справите само чрез груба сила или с коварно лудство. Говори се, че много помага и любовта, но за нея понякога се налага да чакаме прекалено дълго, а в живота е скъпоценен всеки миг.“

ЙОХАН ФОН ГЬОТЕ
(1749–1832 г.)

*„Стрелата,
запратена от
стрелеца, може
да убие или да не
убие никого, до-
като коварната
хитрост, изобрете-
на от дяволски умен
интригант, може
да покоси дори и
плода в майчината
утроба.“*

КАУТИЛЯ, ИНДИЙ-
СКИ МИСЛИТЕЛ, III
ВЕК ПРЕДИ ХРИСТА

*„Не мога да
престана да се
удивлявам какво
разнообразие от
похвати – един от
друг по-остроумни
– е изобретил
човекът с един-
ствената цел да се
опита по-успешно
да измами себеподобните. И въпреки
всичко това светът
не е престанал да се
разхубавява...“*

ФРАНЧЕСКО ВЕТО-
РИ, СЪВРЕМЕННИК
И ПРИЯТЕЛ НА НИ-
КОЛО МАКИАВЕЛИ,
НАЧАЛОТО НА
XVI ВЕК

е възможно по-прикрит и потаен. Само че, ако избере тактиката да бъдете честен докрай, неминуемо ще нараните и засегнете мнозина изтъкнати личности и немалко от тях няма да закъснеят да ви отмъстят. Никой няма да ви повярва, че сте абсолютно почтен и че не се крие някаква тайна изгода зад почтените ви действия. И ще се окажат напълно прави. Всъщност вие използвате честността като стратегия за домогване към властта, докато ги убеждавате разпалено във вашето благородство, добросъщност и безкористност. Това е доста въздействащ метод за убеждение на обществото, дори може да се превърне в скрита форма на принуда.

Да допълним още, че тези, които се кълнат, че не се стремят към власт, могат да изберат ролята на добродушни наивници, за да се предпазят от обвиненията, че са жадни за власт. Обаче и с такива играчи трябва да сте нащрек – привидната наивност може да бъде ефективно средство за заблуда на противника (Закон 21 „Преструвайте се на наивен, за да уловите в мрежата си други наивници – представяйте се за по-глупав, отколкото сте всъщност“). Дори и най-искрените наивници са способни да попаднат в капаните на жаждата за власт. Децата могат да бъдат удивително наивни, но често се стремят да налагат своята воля над околните. Искрено наивните хора също могат да копнеят за власт и нерядко постигат неочаквани успехи, тъй като не са обременени със сложни размишления. Нека отново да повторим: тези, които привидно изглеждат напълно невинни, най-малкото не са безупречни и съвършени.

Можете да разпознавате тези неискрено безучастни зрители в схватките за властта по това, че те шумно пропагандират своето морално превъзходство, своето благочестие, своето изострено чувство за справедливост. Но тъй като всеки от нас жадува за власт и на този стремеж са подчинени повечето от постъпките ни, тези лицемерни играчи просто хвърлят прах в очите ни, за да не доловим плановете

те им за издигане, ловко прикривани зад параван от морални добродетели. Ако следите по-зорко подобни личности, ще забележите, че много често те са доста ловки в потайните манипулации, макар че е възможно да срещнете и индивиди, при които това е несъзнателен процес. Такива

хора с негодувание отблъскват дори и най-плахите опити да се вдига шум около тактиката, която ежедневно прилагат.

Ако сравним света с гигантски кралски двор, гъмжащ от сплетни и заговори, сред които ние се опитваме да оцелеем и дори да си проправим път към по-добро съществуване, всичките наши опити да останем безучастни зрители на играта ще бъдат напразно похабени усилия. Крайният резултат може дори да бъде плачевен за вас – ще останете без капка власт, вследствие на което ще бъдете неутешимо нещастни. Вместо да се опълчвате срещу неизбежното, вместо да спорите, да хленчите или да се чувствате виновни, по-разумно ще е да се опитате да се откритите от околните. Всъщност колкото по-добре се справяте с предизвикателствата на властта, толкова по-добър ще бъдете като приятел, съпруг, любовник. Ако спазвате предписанията за поведението на безупречния придворен (вж. Закон 24), ще знаете как да предразполагате хората около вас, как да ги накарате да се чувстват по-добре, което безсъмнено ще им достави удоволствие. Те ще стават все по-зависими от вашите способности и ще ви очакват с нетърпение. Ако усъвършенствате уменията си според всички 48 закона, описани в тази книга, ще спестите на другите болка и разочарования, които са почти неизбежни, щом се разгаря ожесточена борба за власт – също както децата могат да пострадат, ако си играят с огъня. Ако схватката за властта се окаже неизбежна, по-добре ще е да бъдете ловък артист, вместо вечно недоволен мърморко или отчайващ некадърник.

Изучаването на правилата на играта, наричана борба за власт, изисква определен светоглед и усет за перспектива. Понякога са нужни дългогодишни усилия, защото далеч не всичко в тази игра става по естествен път. Изискват се също и някои основни умения, но след като усъвършенствате дарбите си, ще можете да прилагате с много по-голяма лекота основните правила на играта.

Най-важното от тези умения е да владеете емоциите си. Това е много съществено изискване за всички, които се домогват до властта. Прекалено емоционалното ви реагиране в дадена ситуация може да се окаже най-сериозното препятствие пред усилията ви да се сдобиеете с още и още власт. Подобна грешка може да ви коства много повече от моментното задоволство, което ще ви изпълни, след като дадете воля на

„На този свят принципи не съществуват. Има само събития. Няма добро и зло, има само обстоятелства. Геният умеє да се възползва от събитията и обстоятелствата по такъв начин, че да направлява техния ход. Ако съществуваха добре обосновани принципи и мъдро изковани закони, народите нямаше да ги променят така често, както ние сменяме ризите си. Освен това не трябва да се очаква една-единствена личност да се окаже по-мъдра от цяла една нация.“

ОНОРЕ ДЪО БАЛЗАК
(1799–1850 г.)

емоциите си. Чувствата замъгляват разума и ако не сте способен трезво да оценявате ситуацията, няма да можете да се подготвите за последиците и няма да успеете да реагирате с желаното ниво на самоконтрол.

Страхът е най-разрушителната от всички емоционални реакции, защото най-силно замъглява сетивата ви. Освен това страхът поражда ефект, напомнящ морски вълни, заливащи всичко около себе си, като снижава способностите ви да владеете ситуацията и да се съпротивлявате на враговете си. Ако сте решили да унищожите врага, който ви е причинил щети, много по-добре ще бъде да го заблудите, като се преструвате, че сте приятелски настроен, вместо да показвате гнева си.

Любовта и привързаността също могат да бъдат много опасни, защото могат да ви заслепят и да ви принудят да обслужвате егоистичните интереси на тези, за които при нормална обстановка бихте се усъмнили, че са въввлечени в схватката за властта. Ако сте искрено увлечен, няма да можете да прикривате гнева си или любовта си, затова по-добре въобще не се опитвайте да ги маскирате. Но трябва да бъдете извънредно внимателен за начините, чрез които ги изразявате. Най-важното обаче е да не позволявате на чувствата си да се намесват в планирането и в подбора на стратегията ви.

В тясна връзка с овладяването на емоциите е умението да се дистанцирате от настоящата ситуация и да обмислите обективно както минали събития, така и прогнози за бъдещето. Подобно на римския бог Янус, прочут с двете си лица и изобразяван като пазител на храмовите порти, вие трябва да се научите да гледате едновременно в две посоки, за да може по-добре да се справяте с опасностите, независимо откъде ще се появят. Трябва да си изградите подобно „раздвоено“ лице, като едното ви око да гледа в миналото, а другото – в бъдещето.

Относно бъдещето трябва да се спазва девизът: „Винаги нащрек!“ Нищо няма да може да ви изненада, ако вие предварително сте обмислили всички вероятни проблеми. Вместо да пилеете времето си в блянове за бляскавото осъществяване на плановете си, трябва да се стараете да мислите в перспектива. Колкото по-надалеч успеете да огледате мислено бъдещето, толкова повече ходове напред ще можете да планирате и толкова по-силен ще бъдете в жестоката схватка за властта.

Другото лице на бог Янус гледа само към миналото – макар че не е разумно да се мисли само за преживените несгоди или поражения, за мълчаливо преглъщаните недоволства. Това само ще отслабва волята ви за победа на всяка цена. Половината от тайните, осигуряващи изтръгването на успеха, са свързани с умението да се забравят подобни обезкуражаващи събития от миналото. Защото тези горчиви спомени само ще замъгляват разума ви и ще ви отклоняват от най-прекия път към успешния завършек на вашата мисия. От изпитателния поглед назад можете да извлечете само една полза – да се поучавате от стъпките на вашите предшественици. (Изобилието от исторически примери в

книгата ще ви улеснява много при този процес на обучение.) След като приключите с щателния анализ на миналото, ще се справяте по-успешно с оценяването на вашите действия и ходовете на другите играчи, сред които са вашите най-опасни противници и вашите най-близки приятели. Това ще бъдат най-полезните за вас уроци, понеже ще бъдат наситени с поуки от личните ви преживявания.

Можете да започнете с анализа на грешките, които сте допусkali досега, особено с онези, които най-много са ви измъчвали. Ще ги анализирате в съответствие с поуките, които евентуално ще извлечете от уроците в тази книга, групирани под формата на 48 основни закона. И накрая ще приключите този етап на самообучение със закана: „Никога повече няма да повтарям тази или онази моя грешка! Нито пък ще оставя повторно да ме въвлекат в капан както при еди-кой си случай...“ Ако се научите да оценявате поведението си по подобен начин, ще успеете да скъсате с кошмарите от миналото – това е изключително полезно умение за всеки.

Властта изисква от своите роби дарбата да се преобразяват. За тази цел трябва да се научите да носите едновременно няколко маски, а в торбата си – да криете безчет фокуснически трикове. Измамата и маскарадът не бива да ви изглеждат като отблъскващи или аморални понятия. Нали цялото общуване между хората така или иначе се основава до известна степен на куп измами и преструвки, при това на най-различни нива на умение и сложност. Дори категорично може да се каже, че именно умението да се лъжат себеподобните отличава човека от животното. В древногръцките митове, в индийския епос Махабхарата, във вавилонските легенди за Гилгамеш само боговете са способни на най-изкусни измами и преобразявания под най-различна външност. Една велика личност от древността – Одисей – успява да открадне от тях тайните на това изкуство и за тази своя дързост е бил жестоко наказан. Никой преди него не се е осмелявал да конкурира безсмъртните олимпийски величия, никой не е мислил дори да им съперничи по ум и хитрост. Измамата е изкуство, разработвано търпеливо през вековете на човешка цивилизация и си остава до ден днешен най-могъщото оръжие в борбите за власт.

Няма да успеете да кроите сложно замислени измами, докато не се научите да се дистанцирате от самия себе си. Само тогава ще бъдете в състояние да се преобразявате под разнообразни образи и да си налагате различни маски на лицето в зависимост от конкретните условия, според повелите на деня. При подобен гъвкав подход към най-разнообразните условия, които ежедневно ни сервира животът, в това число и към промените във вашите собствени решения и преценки, вие ще се отърсите от ненужната тромавост, която толкова много пречи на хиляди хора. Ако лицето ви стане така пластично, както е при талантливите актьори, ще можете да укривате намеренията си от околните, с лекота ще по-

ставяте добре замаскирани капани пред всички, които ще се опитат да проследят стъпките ви. Играта с привидно благонравните изражения на лицето и усъвършенстването на похватите за заблуда на заобикалящите ни е една от най-изисканите естетични наслади, които може да ни поднесе животът. Освен това тези два метода са сред най-важните оръжия в арсенала на бойците, стремящи се към все повече власт над другите.

Ако във вашия запас от средства за сразяване на противниците най-могъщото оръжие се оказва измамата, тогава от особено значение ще бъде вашата издръжливост при посрещането на всякакви беди, провали и злочестия. Ако измамата е вашият меч, търпението е вашият щит. В битката не можете да победите без остър меч, но ще ви бъде нужен и здрав щит. Търпението също може да се тренира, така както е възможно да се научите да овладявате чувствата си. Никой не се е родил научен на безкрайно търпение. Но всъщност нищо в играта, чиято крайна цел е властта, не е естествено, не е придобито по рождение. Властта ни доближава до боговете повече от всичко друго в нашия свят, ограничен от безмилостни природни закони. Търпението пък е висша добродетел на боговете, които не притежават нищо друго освен безкрайното време. С течение на времето отново ще бъдете свидетел на приятните за окото ви гледки, ако не пришпорвате ненужно събитията и ако умеете да гледате напред в бъдещето, – отново ще дойде пролет и цветята пак ще разцъфнат. Нетърпеливостта само ще замъгли погледа ви. А заслепенето е непреодолима пречка по стръмната пътека към върховете на властта.

Властта по самата си същност е аморална. Поради това едно от най-ценните умения за всеки, който се стреми да си отвоюва повече власт, е способността да анализира хладнокръвно обстоятелствата, без да обременява съзнанието си с умувания върху дилемата – в конкретния случай кое е добро и кое е зло. Властта е игра – този постулат трябва да бъде повтарян, докато се установи трайно в съзнанието на читателя – и както във всички игри, така и тук вие не бива да преценявате противниците си само по техните намерения и изказвания. Много по-важно е какво вършат те на практика. Могат да бъдат посочени безброй примери за лъжливи ходове на противниците с единственото намерение да заблуждават и подмамват останалите играчи. Каква ще бъде ползата от добрите намерения на някой от играчите, независимо дали е ваш предан партньор или противник, след като крайният ефект ще се окаже губелен за вас? За хората е присъщо да прикриват желанията си зад красиви думи, да се разтапя от любезности, грижливо да поддържат измамното впечатление, че всичко вършат единствено за всеобщото добруване. В това число и за вашето лично щастие. Редно е да посрещате с насмешка подобни лицемерни уверения и никога да не се хващате на тази въдица – да не се заемате да преценявате нечии изказвания и постъпки през призмата на моралните норми, след като всичко това на практика

е само извинение и маскировка на безпощадна алчност за повече власт над околните.

И така, да повторим още веднъж – това е игра. Противникът ви е седнал на стола срещу вас. И двамата се държите като благовъзпитани джентълмени (или изискани светски дами), спазвате чинно правилата на играта и не влагате нищо лично по време на сеансите. Всеки разиграва своята стратегия, като в същото време зорко дебне ходовете на противника, но без да губи хладнокръвие... или поне привидно изглежда така. Накрая сте длъжен да оцените с няколко любезни думи възпитаните маниери на хората от другата страна на игралната маса, като че ли те са се настанили там с единствената цел да ви доставят развлечение. Но вашето око вече е добре тренирано да следи напрегнато всяко тяхно помръдване, всяко потрепване по лицето на опонента, без да изпуска от поглед нито една що-годе значима промяна в света, който ни заобикаля. Извън това нищо друго не бива да ви интересува.

Половината от вашия талант да разигравате безпогрешно своята стратегия в тази „тънка“ игра се базира не на това, което вие правите, а на това, което не правите. Или на това, в което не позволявате да ви въвлекат противниците ви. Именно за да придобиете това умение, трябва да се научите да преценявате всичко, на което си струва да се обръща внимание. Както е писал Ницше: „Стойността на нещата понякога лежи не в това, което привлича вниманието ни, а в това, което трябва да заплащаме за тях, в цената, на която ние придобиваме поредния успех.“ Може би ще успеете да постигнете целта си, може би тази цел ще се окаже изключително ценна придобивка за вас, ала на каква цена? Това правило трябва да се прилага навсякъде, без изключения, включително и когато се колебаете дали да приемете предложенията на други хора за взаимно сътрудничество. В края на краищата животът е прекалено кратък, на всеки от нас съдбата предлага доста ограничени възможности, а освен това може да не разполагаме със способностите, необходими за да се възползваме дори и от тези доста оскъдно раздавани шансове. В тази връзка факторът време може да се окаже от решаващо значение. Никога не прахосвайте времето си напразно. Не бива също да се съсипвате духом заради криворазбрани етични съображения. Не е разумно също да се втрещавате прекалено зорко в делата на другите – най-важни за вас ще останат собствените замисли, цели и постижения.

Властта е много особена игра, защото се играе от цялото общество. За да се научите на нейните правила и за да овладеете нейните тънкости, трябва упорито да се обучавате на изкуството да разбирате човешките стремежи и особености. Именно това е привлякло вниманието на изтъкнатия мислител от XVII век Балтазар Грациан: „Мнозина посвещават години на изучаването на животните и растенията. Много по-полезно би било да се съсредоточат върху изучаването на поведението на хората, с които съдбата ни е обрела да живеем до последния си

дъх!“ За да бъде някой отличен играч, първо трябва да е отличен психолог. Трябва да умеете да разпознавате скритите причини, които подтикват хората около вас към едно или друго решение, без да се оставяте да ви заслепява димът, зад който хората забулват истинската си същност. Умението да отгатвате скритите мотиви на съвременниците е едно от най-важните познания, които трябва да притежавате, ако сте изпълнен с решимост да се сдобиеете с власт. Подобна дарба обаче предлага необозрими възможности за коварни планове, лукавства и интриги.

Хората са безкрайно сложни творения и може да пропилеете целия си живот в изучаването на странностите на човешките характери, без да успеете да ги проумеете докрай. Затова ще ви бъде само от полза, ако се заемете колкото е възможно по-рано със самообучението си, за което тази книга може да ви бъде много полезна. Разумно е в процеса на самообучение да спазвате принципа никога да не решавате прибързано или едностранчиво от кого да се поучавате и на кого да имате пълно доверие. Най-добре ще е никому да не се доверявате напълно – дори и на своите близки, но да черпите поуки от биографиите и словата на всички изтъкнати личности.

Накрая да не забравяме, че човек трябва да се научи да подбира при необходимост обиколните пътища към върховете на властта. Но в същото време не бива да се забравя, че всяко мошеничество се нуждае от стабилно прикритие. Подобно на билиардната топка, която отскача няколко пъти, преди да достигне мишената, така и вашите ходове трябва да бъдат грижливо планирани и детайлно обмислени, за да не могат враговете ви лесно да отгатнат истинските ви цели. Като се тренирате да действате прикрито, вие се подготвяте да се справяте с предизвикателствата, които ще се наложи да преодолявате, когато попаднете в днешните елитни кръгове, където нравите удивително напомнят за кралските дворове от миналото.

Книгата, която държите в ръцете си, представлява наръчник за изкуството на манипулациите и измамите. Описаните закони са извлечени въз основа на съчиненията на десетки видни исторически деятели, всеки от които по своето време е бил добре запознат с правилата на играта с властта и е умееел майсторски да ги прилага. Тези писания обхващат внушителен период – превишаващ три хиляди години, – като са били създавани през най-различни епохи – от древния Китай през Италия по времето на Ренесанса, та чак до края на XX век. Въпреки различните епохи обаче навсякъде се прокрадват общи разсъждения, изводи и оценки, които оформят същността на теорията за властта, която все още чака своите изследователи. Разглежданите 48 закона са квинтесенцията на натрупаната през вековете световна мъдрост, извлечена от творбите на най-знаменитите стратегии – като Сун Дзъ и Клаузевиц,

държавници като Бисмарк и Талейран, дворцови светила като Кастилионе и Грациан, изкустители и изкустителки като Джакомо Казанова и Нинон дьо Ланкло, а също и опитни мошеници като Уейл.

Законите в книгата са подредени според едно просто правило: някои тактически похвати почти винаги спомагат да нараства вашата власт (те се разглеждат в секциите, групирани под общото за всички закони или глави подзаглавие Пример за нарушаване на закона), докато други методи и прийоми ограничават вашата власт и дори могат да ви доведат до провал (групирани в секциите с подзаглавие Пример за спазване на закона). Тези противоположни групи от примери и съответните към тях изводи са богато илюстрирани с исторически примери. Всички закони са напълно валидни, без да са обвързани с конкретни епохи или исторически периоди.

Тази книга може да се използва по няколко начина. Като я четете последователно, вие ще научите много за изкуството за овладяването на властта. Въпреки че някои от разглежданите закони могат да ви се сторят лишени от пряка връзка с вашата конкретна дейност, много вероятно е с течение на времето да намерите къде да прилагате поуките от тази книга. Освен това между повечето от третираните в книгата закони съществуват взаимни връзки. След като прегледате цялото съдържание, по-добре ще можете да оценявате вашите досегашни действия и ще се научите по-точно да контролирате текущите си дела. Ако прочетете внимателно цялата книга, дълго време след като отгърнете последната страница, ще разполагате с повод за размисли и преценки.

Освен това книгата може свободно да бъде прелиствана, за да се намери този закон, който ще се окаже най-полезен за вас при конкретна ситуация. Ако примерно имате сериозни проблеми с висшестоящите и не можете да проумеете защо вашите упорити усилия не се увенчават с успех и не напредвате в кариерата си, мога да ви препоръчам да прегледате законите, специално посветени на взаимоотношенията между началници и подчинени. Много е вероятно вашите проблеми да са анализирани в някоя от тези глави – разбира се, само в най-общ вид. След като се запознаете с въвеждащите текстове към всяка глава, дадени в съдържанието на книгата, лесно ще откриете кой от всички закони е най-гясно свързан с вашия случай.

И накрая, книгата може да бъде преглеждана просто така, за развлечение – за да се насладите на разказите за успехите и провалите, за слабостите или достойнствата на най-могъщите и най-прочутите властолюбци сред нашите предшественици. Но тук е уместно да отправя едно предупреждение към тези читатели, които ще пожелаят да използват книгата единствено за тази цел. Може би ще е по-разумно да се откажат от намерението си. Защото властта е безгранично силна изкустителка и неописуемо коварна магьосница. Коридорите към подстъпите на властта са труднопроходим лабиринт и вашето съзнание ще се обремени от

разглеждането на многобройните проблеми. Скоро ще откриете, че сте се лишили от досегашното си приятно и безметежно съществуване. С други думи, всичко, описано в тази книга, може да достави много повече забавление, ако не се взема напълно на сериозно. Но и другата крайност не е за препоръчване – не е разумно да се отнасяте прекалено лекомислено с толкова сериозна материя, каквато е проблематиката за завладяването и запазването на властта. Всемогъщите богове, които решават кого да дарят с власт, се мръщят при вида на лекомислените хора – те удостояват с пълно задоволство единствено тези, които сериозно изучават уроците на миналото и съсредоточено обмислят всеки от следващите си ходове, като наказват безмилостно онези, които се плъзгат по повърхността в очакване на по-добри времена.

„Всеки, който се опитва да бъде винаги добър, честен и благороден, непрекъснато е заплашван да бъде смазан от съперниците си, повечето от които никога не са били честни и справедливи. Затова всеки владетел, който иска да задържи трона си, трябва да се научи как да бъде лош и да използва това знание или пък да се въздържа да го прилага в зависимост от обстоятелствата.“

„КНЯЗЪТ“ („THE PRINCE“, „IL PRINCIPE“),
НИКОЛО МАКИАВЕЛИ (1469–1527 г.)